

in dit nummer

EDITORIAAL
Tweespalt / 2

LVV-OPINIE
**Is de mentale
gezondheidspandemie
een mythe? / 3**

LIBERAS
**Seizoenarbeiders pionnen
in taalstrijd / 6**

BUITENLAND
**Deel 1: De EU en de Oost-
Europese wereld / 7**

ANALYSE
Grenzen aan de vrijheid / 8

BOEKEN
WO-II is nooit voorbij / 10

NOORDERBUREN
Op zijn Belgisch / 12

Het virus en de vrijheid

Een afwezig parlement, apathische burgers en een tanend vertrouwen in onze politieke instellingen creëren een ideale storm voor ongeoorloofde, vrijheidsbeperkende maatregelen zoals het invoeren van een coronapas.

De coronapandemie houdt ons land al zeventien maanden in een wurggreep. Omdat de overheid er niet in slaagde het virus in te dammen met doelgerichte, chirurgische

maatregelen (test-and-trace, efficiënt opvolgen van quarantaine, ventilatie etc.), werd er gegrepen naar paardenmiddelen zoals lockdowns, avondklokken en grenssluitingen. Zaken die we voor maart 2020 enkel met oorlogssituaties associeerden. Dit alles zette ons individueel zelfbeschikkingsrecht on hold. Aldus het Liberaal Vlaams Verbond (LVB).

Lees de LVB-opinie op blz. 3 e.v.

Tweespalt

Waarvoor werd gevreesd en gewaarschuwd, wordt stilaan bewaarheid: een tweespalt bij de bevolking tussen enerzijds de gevaccineerden en anderzijds de anti-vaxers. De eerste groep liet zich vaccineren met het zicht op de vrijheid en voelt zich nu bekocht omdat de corona-restricties (zoals het dragen van mondknagers) niet zijn opgeheven. De tweede groep kan op geen enkele clementie meer rekenen. Er is bij vele gevaccineerden zelfs een 'no pasaran' voor anti-vaxers die in het ziekenhuis belanden. 'Waarom zouden we hen nog helpen?' Mensen kunnen in tijden van crisis keihard voor elkaar zijn.

De politieke beslissers worstelen met het verplicht vaccineren en het invoeren van een Covidpas. Zij vrezen de terugslag bij hun electoraat om vaccinatie verplicht te maken en een Covidpas in te voeren bij een bezoek aan bijvoorbeeld een restaurant of een café. Vooral liberalen dansen op een slappe koord. Het inboeten op de persoonlijke vrijheid om zich al dan niet te laten inenten, zit bij hen niet lekker, maar gevaccineerden straffen omdat zij door hun vaccinatiebereidheid opnieuw meer vrijheid willen, knaagt ook.

Het is wellicht het verstandigste om een middenpositie in te nemen. Er zijn politici die de bevolking nu de totale vrijheid voorspiegelen, maar daar zijn we nog lang niet. De situatie in de grootsteden laat een volledig loslaten van de coronabeperkingen nog niet toe. In plaats van regio's en steden tegen elkaar uit te spelen, is het beter om voor de totale solidariteit te gaan en elkaar, zowel in Brussel, Vlaanderen als in Wallonië, te

“Er zijn politici die de bevolking nu de totale vrijheid voorspiegelen, maar daar zijn we nog lang niet.”

overtuigen om massaal te vaccineren. Dat is ook wat het overgrote deel van de bevolking wil. De destructieve houding van sommige politieke partijen om op kap van de coronacrisis het land te verdelen, zal tot niets leiden. Het zaaien van angst en onvrede is haast misdadig. We mogen geen taboes uit de weg gaan en man en paard noemen. De weigering om te worden gevaccineerd staat in relatie met socio-economische factoren: grootsteden die het hoogste aantal ongevacineerde volwassenen hebben, scoren ook zeer hoog op het vlak van mensen die leven in kansarmoede en van niet-Europese herkomst zijn”, zo geven de statistieken aan. Maar stigmatisering is een slechte leidraad, wel realisme, overredingskracht en steun aan de zwakkeren.

Voor de verschillende regeringen is de start van het politieke jaar lang geen 'business as usual' geweest. Ze moeten aan de slag in heel uitzonderlijke tijden. Een coronapandemie die weliswaar in België over haar hoogtepunt heen is, maar in de wereld nog duizenden slachtoffers maakt, een grillig klimaat dat in de julimaanden vooral in Wallonië tot allesverwoestende overstromingen leidde, de dramatische uittocht van mede-Belgen, Afghanen en andere havelozen die in

de grootste chaos werden gerepatriëerd om aan het Taliban-regime te ontsnappen, de toekomst van de pensioenen die als een splijtzwam over de federale regering hangt, de belabberde begrotingssituatie, ... je zou van minder somber en moedeloos worden. De uitdagingen waarvoor onze politici staan, mogen hen niet verlammen, maar wel vol zin voor realisme hoopvol naar de toekomst doen kijken. Zij hebben op dit scharniermoment een ongelooflijke kans om de geschiedenis in te gaan als een generatie die na de corona-miserie iedereen er weer bovenop heeft geholpen.

Er is hoop. Tijdens een lunch in een Italiaans restaurant in Sint-Gillis werkten de voorzitter van Open Vld, Egbert Lachaert en PS-baas Paul Magnette een strijdplan uit om de regering-De Croo tot een goed einde te brengen. Op het menu, naast de vitello tonnato, zo wist La Libre Belgique, de begrotingsperikelen, de hervorming van de pensioenen en de arbeidsmarkt, en de kernuitstap. Een hele brok om tegen 2024 te verorberen. Er is sprake van een nieuwe blauw-rode deal om over de ideologische tegenstellingen heen toch nog werk te maken van de nodige hervormingen. Hopelijk blijft de heerlijke Italiaanse schotel niet op de maag liggen. ■

Is de mentale gezondheids-pandemie een mythe?

Veel commentatoren vrezen dat de epidemiologische pandemie is overgeslagen naar onze geestelijke gezondheidszorg en een mentale gezondheidspandemie heeft ontketend, met een overvloed aan angststoornissen, burn-outs, depressies en zelfdodingen tot gevolg. Onze minister van Volksgezondheid Frank Vandenbroucke sloeg de hand aan de ploeg met zijn “masterplan mentale gezondheid”. Vanaf deze maand kan elke Belg voor 11 euro naar de psycholoog.

door Thibault Viaene
Voorzitter Liberaal Vlaams
Verbond (LVV)

Onderzoek van de Antwerpse Universiteit begin vorige maand toont echter aan dat het mentaal welzijn van de Belg terug het pre-COVID-peil benadert. Ook een studie in het gerenommeerde “Psychological Medicine”-magazine stelt dat het effect van lockdowns op onze mentale gezondheid niet éénduidig vast te stellen is. Hoe rijmen we dat met de vele noodkrenten over de coronacrisis die een spoor van psychische vernieling zou achterlaten?

Permanente angstmodus

In volle lockdown waren journaals en kranten tot de nok gevuld met doembeelden over kapseizende ziekenhuizen, economische crises en toegenomen depressies. Emmanuel André – toen woordvoerder van het Crisiscentrum – bracht op de nationale televisie al snikkend het nieuws dat er een 12-jarig meisje overleden was aan het coronavirus, ook al was het mortaliteitscijfer in die leeftijdsgroep verwaarloosbaar. Ook het beleidsmatig mistasten van onze overheden in de begindagen van de coronacrisis gaven de bevolking de indruk dat het virus niet onder controle was, met bijkomende gevoelens van angst en paniek tot gevolg. Critici beweren dat gecontesteerde maatre-

gelen zoals de mondkemperplicht in openlucht, avondklokken en verplichte sluitingsuren dienden om de burgers in een permanente angstmodus te houden. Het Duitse ministerie van Binnenlandse Zaken nam zelfs wetenschappers onder de arm om de corona-angst bij onze oosterburen te maximaliseren. Dit om restrictieve maatregelen makkelijker te kunnen slijten aan het grote publiek.

Je kunt je echter afvragen of de angst voor de lockdown en de mentale gevolgen ervan, die angst niet net versterkt heeft. In de vele artikelen, interviews en rapportages over de psychische weerslag van de coronamaatregelen doken dystopische boodschappen over toegenomen stress, depressie en angst op. Op die manier gingen mensen de lockdown mogelijks sneller ervaren door een psychische en medische bril.

Therapeutische samenleving

Socioloog Frank Furedi noemt dit één van de uitwassen van de “therapeutische samenleving”. We leven in een tijdperk waar mensen constant verteld worden dat ze risico lopen op een mentale ziekte. Momenten van ongemak, druk of ontgoocheling, die tot voor kort een normaal deel uitmaakten van het leven, worden zo gemedicaliseerd en onderworpen aan een psychologische woordenschat.

De betekenis van mentale gezondheid is zodanig ruim geworden, dat dit eender welke

negatieve emotie kan omvatten. De drempel van aanvaardbare “spanning” of “tegenslag” wordt steeds lager gelegd. Op die manier lonken angstaanvallen en depressies steeds om de hoek en is iedereen een potentiële patiënt.

Vooraf voor kinderen is dit een zorgwekkende evolutie. Zo citeerde Het Laatste Nieuws een Nederlandse studie die claimde dat afwijkend speelgedrag bij kinderen kan wijzen op een depressie. Verder kunnen aandachttekort en impulsief gedrag wijzen in de richting van ADHD. Kinderen die rebels gedrag vertonen, worden dan weer vaak gediagnosticeerd met de zogenaamde oppositioneel-opstandige gedragsstoornis.

Culturele obsessie met veiligheid

Furedi schrijft de therapeutisering van onze samenleving toe aan een culturele obsessie met veiligheid. Elke dimensie van onze levenswandel wordt thans vergezeld van een veiligheids- of gezondheidswaarschuwing. Zo is tegenwoordig zowat alles kankerverwekkend en schaffen overbeschermende ouders indoorhelmen aan voor hun spelende kinderen. We zien de mens, en vooral kinderen, als inherent kwetsbaar en niet langer in staat om het hoofd bieden aan de uitdagingen en obstakels die tot voor kort als een normaal deel van het leven beschouwd werden. ■

→ Wijlen Bob Vansant, gerenommeerd therapeut, stelde dat menselijke angsten vroeger werden opgevangen door collectieve verhalen. Religie bood troost aan mensen door hen in het reine te doen komen met hun angsten. Die collectieve verhalen zijn vandaag in onze postreligieuze samenleving verdwenen. Terwijl vroeger een beroep werd gedaan op theologen en filosofen om zich te buigen over de relatie tussen angst en veiligheid, hebben psychologen die rol nu overgenomen. De medicalisering en therapeutisering van angst zijn net brandstof voor die culturele obsessie met veiligheid. Ze versterken de idee dat mensen, vooral kinderen, zonder professionele hulp tegenslagen niet te boven kunnen komen.

Stop de bangmakerij

De toegenomen aandacht voor mentale gezondheid valt toe te juichen. Toch moeten we omzichtig omspringen met de overdreven medicalisering van negatieve ervaringen zoals lockdowns. COVID-19 zal nooit volledig verdwijnen, net zomin als dodelijke kankers, hart- en vaatziekten en uiteindelijk de dood.

De vliegenvlugge vaccinatiecampagne in Vlaanderen bewijst dat we op technisch vlak het virus de baas kunnen. Vaccins verlossen ons echter nog niet van de hardnekkige angstcultuur. Een stap in de goede richting zou zijn om de bangmakerij een halt toe te roepen. Tegelijk moeten we stoppen onze angsten te projecteren op onze kinderen. Een nieuwe generatie die opgevoed wordt in een overbezorgde omgeving, ver weg van de grillen en risico's van de buitenwereld, gaat moeilijker op een rationele manier met een toekomstige pandemie of eender welk ander onheil kunnen omspringen. ■

Een afwezig parlement

Een afwezig parlement, apathische burgers en een tanend vertrouwen in onze politieke instellingen creëren een ideale storm voor ongeoorloofde, vrijheidsbeperkende maatregelen zoals het invoeren van een coronapas.

door **Thibault Viaene** en **Lawrence Vanhove** namens **het Liberaal Vlaams Verbond**

De coronapandemie houdt ons land al zeventien maanden in een wurg-greep. Omdat de overheid er niet in slaagde het virus in te dammen met doelgerichte, chirurgische maatregelen (test-and-trace, efficiënt opvolgen van quarantaine, ventilatie etc.), werd er gegrepen naar paardenmiddelen zoals lockdowns, avondklokken en grenssluitingen. Zaken die we voor maart 2020 enkel met oorlogssituaties associeerden. Dit alles zette ons individueel zelfbeschikkingsrecht on hold.

De grootste gezondheidscrisis in vier generaties vergde uiteraard kordaat ingrijpen. Niemand met een beetje gezond verstand die daaraan twijfelt. Het scheidt echter een somber precedent dat de coronamaatregelen een loopje namen met de grondwet en het parlement gedurende de gehele crisisperiode tweede viool speelde.

Een almaar uitdijende overheid

Dankzij een succesvolle vaccinatiecampagne,

gestuurd door doortastende lokale besturen, leek er eindelijk licht aan het einde van de coronatunnel te gloren. De ongrondwettelijke vrijheidsbeperkingen leken een lang vervlogen nachtmerrie. Dat was echter buiten Vooruit-voorzitter Conner Rousseau gerekend, die een lans brak voor een veralgemeende coronapas. Zonder pas zou je in feite verbannen worden uit de publieke ruimte, zoals het Franse voorbeeld ons leert. De burger moet daar “niet neuterig over doen”, aldus de socialistische voorman.

Het probleem is net dat de bevolking al bijna anderhalf jaar niet genoeg neut over de vrijheidsbeperkingen die de proportionaliteitstoets niet doorstaan. Mondmaskerplicht in openlucht, het gebruik van drones en talloze verplaatsingsverboden zijn daar maar enkele voorbeelden van. De burger kijkt apathisch toe terwijl een almaar uitdijende overheid haar greep op de samenleving maar niet lijkt los te willen laten, ook al scheert de vaccinatiegraad hoge toppen en is de druk op de ziekenhuizen sterk afgenomen. Een Nobelprijswinnaar zei ooit dat er niets zo permanent is als een tijdelijke overheidmaatregel.

Vleugellam parlement

Gebuisde ministers of sjoemelende burgemeesters bleven doodleuk op post of wer-

In Frankrijk werpt de coronapas zijn vruchten af: de Fransen laten zich plots massaal vaccineren. In België wordt de pas gezien als iets “Orwelliaans”.

den weggepromoveerd. De onmondigheid van de burger om hen ter verantwoording te roepen wordt vooral veroorzaakt door de complexiteit van onze samenleving. Dit is des te duidelijker in een land als België met zijn gekunstelde staatsstructuur waarin een kat haar jongen niet terugvindt. Er is een totaal gebrek aan hiërarchie en verantwoordelijkheidszin omdat die verantwoordelijkheid overal een beetje verspreid zit. Het lappendeken aan bevoegdheden is zodanig deel beginnen uitmaken van het politieke DNA van ons land, dat de bevolking erin berust en zelfs de moeite niet meer neemt om individuele politici ter verantwoording te roepen. Iedereen is bevoegd, niemand is verantwoordelijk, en niemand die zich daar vragen bij stelt. Bevragingen tonen aan dat de corona-aanpak in ons land knaagt aan het vertrouwen in politieke instellingen. Toch zie je de politiek niet hengelen naar meer vertrouwen bij de burger, die gaat gewoon voort op de ingeslagen weg, buiten het parlement om. De participatie lijkt weinig te geven om het tanende vertrouwen dat onmondig

burgers in het politieke bedrijf koesteren. Een vleugellam parlement en een zwakke publieke opinie zijn ideale bondgenoten voor de oligopolie die de Belgische politieke markt is. Net dit alles creëert een ideale storm voor ongeoorloofde, vrijheidsbeperkende maatregelen zoals het invoeren van een algemene coronapas.

Gezagsdragers of machthebbers?

Vertrouwen, politieke verantwoordelijkheid en mondigheid van burgers lijken dus totaal geen items meer te zijn in de vaderlandse (corona)politiek. Dit komt volgens Nederlands filosoof Coen Simon omdat politici van ‘gezagsdragers’ naar ‘machthebbers’ zijn geëvolueerd: “Als de [politicus] geen vertrouwen meer nodig heeft is hij geen gezagsdrager meer, maar een machthebber. Gezag word je verleend door een groep, met macht hou je de groep eronder. En dan heeft mondigheid geen schijn van kans.” We zitten volgens Coen Simon met een vreemde paradox: het vertrouwen van de burger in de overheid

bereikt de bodem, maar toch onderneemt de burger niets om die zittende macht ter verantwoording te roepen. Dit komt volgens hem omdat het gezag is verdwenen ‘ergens in het oerwoud van de verdeelde verantwoordelijkheden’.

Net in dat morele autoriteitsvacuüm, geschraagd door een apathische publieke opinie en een zwakke volksvertegenwoordiging, vallen verregaande vrijheidsbeperkingen zoals de coronapas makkelijker door te drukken. Dit schept een situatie waarin debatten over de proportionaliteit en rechtvaardigheid van het gezondheidsbeleid, bijvoorbeeld over de wenselijkheid van een coronapas, simpelweg niet gevoerd worden. Om politici terug om te vormen van technocratische machthebbers naar morele gezagsdragers, dringt een herwaardering van onze parlementaire democratie zich op. Anders kan iets Orwelliaans als de algemene coronapas overmorgen werkelijkheid worden. Laten we dat vermijden vooraleer de roep naar een ‘sterke leider’ net iets te luid begint te klinken. ■

Seizoenarbeiders pionnen in taalstrijd

door Peter Laroy,
directeur van Liberas

Franskiljons kartel

De Association flamande pour la Vulgarisation de la Langue française was opgericht in Gent in 1898. Paul Fredericq omschreef de vereniging in Het Volksbelang als “een kartel van liberale, katholieke, socialistische en progressistische Franskiljons”. Een van de redenen voor de oprichting was ongetwijfeld het stemmen van de zogenaamde Gelijkheidswet, waarmee op het einde van de 19de eeuw het Nederlands erkend werd als een officiële taal. Voor veel Franstaligen was dit een brug te ver. De vereniging wekte de indruk niet tegen het Nederlands te zijn maar ijverde voor een goede kennis van het Frans, toch een vooraanstaande Europese en mondiale cultuurtaal. De Vlaamsgezinden beschouwden dit als een schijnmanoeuvre.

De Association publiceerde vanaf 1899 een maandblad, deelde Franse prijsboeken uit in scholen, zette zich in voor Franstalig middelbaar onderwijs en organiseerde Franse lessen voor volwassenen. Het bestuur keek ook in de richting van de seizoenarbeiders in Frankrijk. Deze Vlamingen uit voornamelijk landelijke gebieden trokken gedurende enkele maanden per jaar naar Frankrijk om er te helpen in de landbouw. De zogenaamde Franschmans waren als groep tot dan toe politiek vooral gerecupereerd door de daensisten. Het christen-democratisch kies-

Het Volksbelang ging bij het begin van de twintigste eeuw enkele malen heftig te keer tegen de zogenaamde Association flamande pour la vulgarisation de la langue française. Zo kwam er hevig verzet tegen de uitgave van een handboekje Nederlands-Frans voor seizoenarbeiders in Frankrijk (1902-1902) door deze vereniging. Een exemplaar van dit werk kwam onlangs terecht in de boekencollectie van Liberas, bijna tegelijkertijd met een deel van het verenigingsarchief.

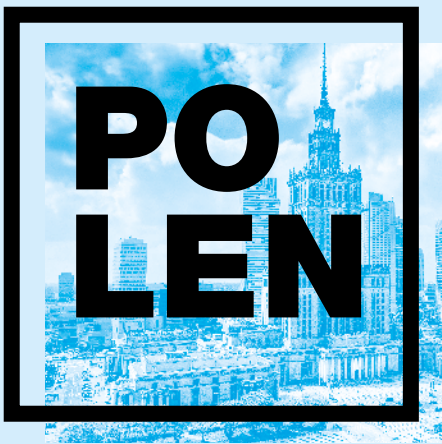
programma uit 1894 nam de eis tot ‘ondersteuning en bescherming dezer Werklieden in den Vreemde’ expliciet op. Later stuurden ook de Belgische bisschoppen priesters naar Frankrijk om de seizoenarbeiders geestelijke en morele bijstand te verlenen. Ook de Franstaligen in Vlaanderen dachten deze groep (geschat op ongeveer 40.000 man) te kunnen recupereren voor hun zaak. Had den de Franschmans er niet alle belang bij om goed te taal kunnen spreken van het land waar zij wekenlang verbleven? Achterliggende gedachte was vermoedelijk dat zij dan als een soort vijfde colonne behouders konden zijn van het Frans op het platteland.

Profijtelijk boekskes

De Association probeerde voor de verspreiding van deze uitgave herhaaldelijk subsidies los te krijgen. Ze vingen bot bij de minister van Binnenlandse Zaken. Tot twee keer toe weigerde de Oost-Vlaamse provincieraad op het voorstel in te gaan. Het leidde tot hevige discussies, ook in de pers. Het Volksbelang liet zich niet onbetuigd. In het nummer van 20 juli 1901 verscheen een scherp satirisch artikel geschreven in een vorm van verouderd Nederlands onder de titel ‘Van een profijtelijk boekskes voor de Franschmans’. De auteur stak de draak met

de vereniging en met het aangekondigde initiatief, al volgde de nuance: “’t Is vooral tegen de Vlaamschhatende strekking der maatschappij dat de stemming was gericht, niet tegen ’t boekskes op zich zelf.” Kort daarop verschenen in de Gentse straten zelfs affiches waarmee de ‘vulgarisateurs’ zich richtten tot Werklieden van alle denkwijzen – Ouvriers de toutes Opinions. Het document stelde de weigering van de provincieraad gelijk met het beschadigen van de belangen van de werklieden. Ongetwijfeld leidde het andermaal tot discussie tussen Franstaligen en Vlaamsgezinden binnen de liberale strekking.

De discussie doofde vanzelf uit toen de Association het boekje uitgaf zonder steun van de overheid. De burgerlijke en vooral uit de stad afkomstige leden bleken de geletterdheid van de rurale bevolking volledig verkeerd ingeschat te hebben. De seizoenarbeiders hadden bovendien maar enkele woorden Frans nodig om te overleven. Die leerden ze wel al doende. Een groot deel van de 20.000 gedrukte exemplaren verkommerde in het magazijn. De weinige exemplaren die in bibliotheekcollecties zijn bewaard, fungeren als aanknopingspunt voor een van die anekdotes uit de lange taalstrijd die België heeft gekend. ■

In een merkwaardige, gore oorlogsfilm uit 1985, 'Idi i Smotri' ('Kom en Kijk', eigenlijk 'Ga en Zie', de aanmaning van de engel die de 7 zegels in de Apocalyps breekt), heeft de Rus Elem Klimov in al zijn wanhoop geprobeerd de geschiedenis terug te dringen. Het slot van de film neemt dat letterlijk: je ziet beelden van troepen die achteruitlopen, kogels die opnieuw in hun geweer vliegen, de Nazipartij die schoksgewijs terug tot de mislukte Bierkellerputsch in München van 1923 inkrimpt, en Adolf Hitler die eindigt als peuterfoto.

DEEL 1: De EU en de Oost-Europese wereld

De vetpotten van Brussel

door Lukas De Vos

Een vergeefse poging om de plagen weer in de fles te stoppen. Want wat gebeurd is, is gebeurd, hoezeer je dat ook blijft ontkennen. Helaas koesteren enkele Oost-Europese lidstaten nog altijd de ijdele hoop hun vooroorlogse status te herwinnen. Zoals gebruikelijk reageert de bureaucratie van de Unie bijzonder traag en omzichtig. En in verspreide slagorde, of het nu om Covidbestrijding, migratiebeleid, vrouwenrechten, of de aanpak van internationale concerns (liefst militair, farmaceutisch of IT-gebonden) gaat. Op het beklagdenbankje verschijnen – eindelijk – Polen, Hongarije, Slovakije, en als het niet oplet, ook huidig voorzitter Slovenië. Geen moment te vroeg.

Onmiskenaar

De tekenen zijn onmiskenaar. Wat de vroegere Oostbloklanden aan opgelegde afhankelijkheid van Moskou met overtuiging hebben afgelegd, heeft plaats gemaakt voor een manke, maar groeiende overtuiging dat soevereiniteit uit protexionisme bestaat. Daar zijn goeie redenen voor. 'Brussel' toont zich niet direct toeschietelijk voor de nieuwe lidstaten, vooral de ambtenarij van zo'n 35.000 man wordt aangezien als de builenpest die genadeloos de eigen politiek-economische aanpak van de natiestaat aantast. De federalisten die dromen van de Verenigde Staten van Europa, schieten zichzelf in de voet door

aan de ene kant meewarig te doen over de onvoldragen democratie in Oost-Europa, maar tegelijk te verhelten dat ze zelf hun nationalisme uitspelen om optimaal te profiteren van de Europese weldaden. Spanje is een typisch arrogant voorbeeld van centralistische politiek, maar ook Frankrijk (kernenergie) en vooral Duitsland (auto-industrie) laten hun belangen voorgaan op een Europees beleid.

Polen: vervolging

De pot verwijft de ketel dat hij zwart ziet: Polen heeft een vervolging aan zijn been omdat het (onder meer) de eigen grondwet boven de Europese verdragen stelt – wat sinds drie uitspraken van het Hof van Justitie onmogelijk is geworden (burgerrecht om rechtstreeks Unierecht in te roepen, 1962; voorrang Europese regelgeving als die in strijd is met de nationale rechtspraak, 1964; verplichting voor alle rechters om dat laatste toe te passen blijkt uit het arrest Simmenthal, 1977). Nu is het onwijs van de Poolse onbetwiste leider Kaczynski (regeringspartij PiS) om vlakaf te zeggen dat hij de onwettige uitspraak van het Europees Hof niet erkent over het gewraakte plan om een tuchtkamer voor rechters op te zetten, die politieke en financiële strafmaatregelen kon opleggen. Hij bond wel in, uit angst voor het inhouden van subsidies (met 38 % krijgt Polen het leeuwendeel van de landbouwtoeslagen bij voorbeeld; maar ook gelden voor de relance na de pandemie kunnen worden ingehouden), maar toverde een al even ver-

werpelijk alternatief uit zijn hoge hoed.

Twee maten...

De Europese Commissie heeft gelijk. Maar werkt met twee maten en twee gewichten. Duitsland houdt onverkort vast aan zijn stelling dat het Grondwettelijk Hof in Karlsruhe altijd het laatste woord heeft, niet het Europees Hof. Dat is even sterk in strijd met de Europese Verdragen – die alle lidstaten ondertekend hebben – als wat Polen en Hongarije weigeren te aanvaarden. Tegen hen is, vooral dankzij het Europees Parlement, dat nu in Commissievoorzitster Ursula von der Leyen een uitgesproken medestander heeft gevonden, wél artikel 7 van het Europees Verdrag ingeroepen. Sinds 2017 riskeert Polen opschorting van stemrecht en/of enorme boetes voor het ondergraven van de rechtsstaat, Hongarije volgde in 2018. De resem inbreuken dikken aan: van niet-uitvoering van de migrantenspreiding tot eenzijdige politisering van de rechterlijke macht, muilkorving van de pers (de laatste vrije TV-zender TVN24 in Polen werd zopas door een nieuwe wet uitgebannen omdat het meerderheidskapitaal in buiten-Europese handen was, met name van Discovery US; intussen is de zetel in Den Haag gevestigd, wat in principe de verlenging van de licentie ongehinderd moet toestaan), terugschroeven van vrijheden (abortus bijv.), vervolging van minderheden (Roma), ngo's en mensenrechtenorganisaties, discriminatie (over de LGT-BQ+wet in Hongarije die zelfs kinderboeken →

→ en TV-uitzendingen treft, zal er nu na fel Europees protest een volksraadpleging komen), inperking academische vrijheid e.a. Net als in Rusland, terug ook naar de kerkelijke zegen.

Militaire bescherming

En het is met de jaren steeds duidelijker geworden dat, behalve de vetpotten van Brussel, voor alles de militaire bescherming van de NAVO voorging op de Europese eenmaking. Dat het een het ander niet hoeft uit te sluiten, bewijzen de kleinere Baltische staten, die onder een veel grotere Russische dreiging liggen dan Polen of Hongarije. Zij krijgen lucht- en zeebewaking, zeker vanwege de Russische exclave Kaliningrad, bijten soms fel van zich (zoals Litouwen dat een diplomatieke breuk met China niet uit de weg gaat, om nauwer saamen te werken met Taiwan; ook de Tsjechische hoofdstad Praag zat al op die lijn, en de Taiwanlobby binnen het Europees Parlement groeit met de dag aan), maar hebben zich in ijltempo op Europese koers gezet. Zij kennen de machtshonger van Moskou, net als Polen dat zich vertwijfeld afvraagt hoe ver de tijd kunt terugrollen om het trauma van de naasting van heel Oost-Polen door de sovjets (deels gecompenseerd door uitbreiding met Westers, Duits grondgebied) te verwerken. Polen heeft net de noodtoestand aan de grens met Wit-Rusland voor een maand afgekondigd. Want de ontwikkelingen daar baren grote zorgen. Diktator Loekasjenko misbruikt de migratiegolven om de toch al erg weigerige oostelijke lidstaten van de Unie te overstromen met vluchtelingen en asielsezoekers: hij zal doorwijkelingen geen strobreed meer in de weg leggen.

En wellicht beangstigender is dat de afhankelijkheid van Moskou in Wit-Rusland een nu voor het eerst toegegeven plan doet ontstaan om opnieuw een confederatie te vormen, zoals vóór de val van het communisme – Wit-Rusland had net als Oekraïne in de Koude Oorlog eigen stemrecht in het VN-halfrond. ■

Volgend nummer: deel 2.

Grenzen aan de Vrijheid

Het klassieke liberale vrijheidsmantra luidt dat de vrijheid van de ene eindigt waar de vrijheid van de andere begint. Dat klinkt goed, maar in de praktijk wil dat wel eens moeilijk uitpakken.

door **Annemie Neyts-Uyttebroeck**,
minister van Staat

In de West-Europese samenlevingen wordt het intermenselijk verkeer beheerst door een schier oneindige waaier aan gebods- en verbodsbepalingen. Slechts binnen de perken van die bepalingen is er ruimte voor individuele vrijheid. Op het overschrijden ervan staan wezenlijke straffen, en morele afkeuring. Denk maar aan snelheidsbepalingen, zebrapaden, verkeerslichten, openings- en sluitingsuren. Geen enkele sector, geen enkele activiteit ontsnapt eraan, en de meesten onder ons hebben de conformiteitsverplichting van kindsbeen af geïnternaliseerd, en staan er nog nauwelijks bij stil. Zij die de vrijheid inroepen om te protesteren tegen bijvoorbeeld snelheidsbepalingen, en die openlijk pleiten voor het afschaffen ervan worden bijna meteen weggezet als onverlaten of fantasten.

Tot de COVID-pandemie losbarstte, was dit in ons type van samenleving de normale gang van zaken.

Alles veranderde

Eind 2019, begin 2020 veranderde alles. Het duurde enkele weken vooraleer duidelijk werd hoe het virus zich verspreidt: van mens tot mens, via contactbesmetting, en partikeltjes in de lucht (om het verhaal

simpel te houden). Ook bleek in ongeveer dezelfde tijdspanne dat er geen afdoende medicijnen waren en dat 'kwetsbare mensen met onderliggende aandoeningen' een hoog sterfterisico liepen. Al dan niet op aanraden van de Wereld Gezondheidsorganisatie, ging in februari-maart 2020 de hele West-Europese samenleving op slot (de lockdown), werden buiten- en binnengrenzen gesloten, en werd het hele luchtverkeer aan de grond gehouden. Kortom, het vrije verkeer van personen, één van de meest waardevolle beginselen van de Europese Unie werd zonder pardon, EN zonder veel voorafgaand overleg, sine die opgeschort. Zoiets was nooit eerder gebeurd sedert Wereldoorlog II, en zelfs tijdens de toenmalige bezetting waren de beperkende maatregelen, minder stringent.

“Het Brussels voorbeeld, waar men doodgemoedereerd nog een dikke drie weken heeft gewacht om grotere maneuvers te ontplooiën, verdient géén navolging.”

Weinig gemor

Het blijft me nog steeds verbazen dat deze uiterst verregaande maatregelen zonder veel gemor werden aanvaard. Herinner u: in België mochten zogeheten 'tweede verblijvers' maandenlang niet naar hun tweede verblijf gaan. Scholen van hoog tot laag, van peuterschool tot universiteit, gingen dicht. En inderdaad, wanneer contacten beperkt worden, worden ook de besmettingskansen kleiner. De maatregelen bleken doeltreffend om de pandemie in te dijken, maar waren onvoldoende om het virus te verslaan, dat trouwens aan het muteren sloeg, zoals virussen al eens plegen te doen. In dat patroon was het te verwachten dat een vermenigvuldiging van de contactmogelijkheden gelijk zou staan met een vermenigvuldiging van de besmettingen. Het kan nuttig zijn eraan te herinneren waarom die drastische maatregelen werden getroffen; ten eerste om de oversterfte van 'kwetsbare' mensen te voorkomen, en tevens om de zorginstellingen te ontzien en ruimte te laten voor de tijdige behandeling van 'normale' ziektebeelden.

Wanneer, in het prille voorjaar van 2021, het verlossende nieuws komt dat er beloftevolle vaccins ontwikkeld worden, en al snel blijkt dat die inderdaad bijzonder doeltreffend zijn, met beschermingspercentages tussen de 75/80% en 93%, zou je verwacht hebben dat iedereen zich gretig op de vaccins zou hebben gestort om de maximale bescherming te verwerven.

In Vlaanderen is dat het geval geweest, elders veel minder. En dat begrijp ik absoluut niet.

Kuifje en Pasteur

Ik ben natuurlijk van een generatie die letterlijk kort na de geboorte gepokt werd; ik herinner me de uitbraak van kinderverlamming in 1956 met dramatische reportages in Paris Match, over jonge mensen die levenslang nog slechts in een stalen long konden overleven; wij werden jaarlijks gescreend op tbc, en in Kuifje lasen we het levensverhaal van Pasteur die het vaccin tegen hondsdolheid op zichzelf uittestte. Allemaal positieve vaccin-verhalen dus. Blijkbaar doen nu hele andere, daarenboven verzonnen verhalen de ronde op sociale media. Een hardnekkig oud verhaal is dat vaccins bij kinderen autisme veroorzaken, of jonge vrouwen onvruchtbaar maken, of tegen God's wil ingaan. Waarom men best op grote schaal vaccineert, raakt helemaal ondergesneeuwd in deze pro/vaccin contra/vaccin-controverses waaraan de media gretig deelnemen. De tegenstanders van vaccinatie roepen de morele vrijheid in om beslissingen over het eigen lichaam te nemen die een fundamenteel goed zou zijn. Vaccins zouden de fysieke integriteit aantasten, en mogen daarom niet worden opgelegd. Tegelijkertijd verwerpen ze de gevolgen van het niet-gevaccineerd zijn, namelijk uitgesloten te worden van bepaalde activiteiten waarvoor een bewijs van vaccinatie vereist is. Omdat zij hun niet-gevaccineerd zijn niet willen mee-

Annemie Neyts: "De vrijheid ingeroepen door de vaccinweigerers leidt tot de inperking van andermans vrijheid, en dat is onaanvaardbaar."

delen, veroordelen ze alle anderen die wel gevaccineerd zijn tot bijvoorbeeld het blijven dragen van mondmaskers.

Onaanvaardbaar

De vrijheid ingeroepen door de vaccinweigerers leidt aldus tot de inperking van andermans vrijheid, en dat is onaanvaardbaar. Diegene die wetens en willens weigert zich te laten vaccineren, is een gevaar voor zijn/haar medemensen, zorgt voor overlast in de gezondheidsinstellingen, en houdt het virus in circulatie, waardoor de kans op nieuwe varianten vergroot.

Ik begrijp de terughoudendheid van onze overheden niet, en de reticenties van experten om de doeltreffendheid van vaccins te onderstrepen, nog veel minder. Ik geef toe dat mijn irritatie voor zoveel voorzichtigheid ingegeven is door het feit dat ik een bloedhekel heb aan mondmaskers.

Een vaccin met een bescherming van 80 à 90% en een gunstig effect op het ziektebeeld mocht de gevaccineerde toch nog besmet raken, lijkt mij een droom. En van die conjunctuur moeten we gebruik maken om iedereen aan te zetten zich te laten inenten. Het Brussels voorbeeld, waar men doodgemoedereerd nog een dikke drie weken heeft gewacht om grotere manoeuvres te ontplooiën, verdient géén navolging. Wanneer de overheden geen blijik geven van enige 'sense of urgency' moet men niet verbaasd zijn dat de bevolking ook nonchalant wordt. ■

WO-II is nooit voorbij

Drie boeken over WO-II bespreken we hier. De rode draad is dat deze oorlog in zekere zin nooit over is. Nog steeds zijn er verhalen onverteld, perspectieven onderbelicht, trauma's verzwegen, onrechten nooit rechtgezet, vooroordelen nooit onder ogen gezien, geschiedenissen geremedieerd of nog te herzien.

door Aviva Dierckx

Secundaire getuigenissen, of door schrijvers-op-zoek-naar-een roman uitgespitte levens, of puzzelstukjes door historici bij elkaar gespeurd, soms een mengmoes van deze... er verschijnen nog dagelijks nieuwe boeken met WO-II-verhalen, en al zien ze nu pas het daglicht, ze zijn meestal wel belangwekkend.

Ook in onze kringen kennen we tal van schrijvers die in de greep raakten van het belang van nieuw graafwerk. Dirk Verhofstadt schreef al een vlamme boek over de rol van Pius XII en de vernietiging van de joden, en daarna één over de kleermaker van Auschwitz. Onze eigen hoofdredacteur Bert Cornelis heeft eveneens al twee titels op zijn naam staan waarin de oorlog centraal staat: "De zaak van de zwarten" en een boek over 'Hitler en de Belgen'. Hij stond dan ook de nieuwe blauwe adept van het oorlogsschrijven, Vincent Stuer, bij die zopas de biografie 'Hoogmoed – van Verdinaso tot Verzet' publiceerde.

Verplichte tewerkstelling

Het boek 'Chef-kok in Auschwitz' dankt zijn bestaan aan een bijeengebonden bundeltje liefdesbrieven uit de kleerkast van Annie Van Paemels moeder. Het zijn dagboekfragmenten en brieven die haar vader schreef tijdens de oorlogsjaren, eerst als krijgsgevangene en later toen hij in Duitsland werkte, en het valt op dat zij ondanks oorlogscensuur en liefdesbriefgehalte toch ook getuigenis inhouden 'van onuitwisbare gebeurtenissen die de wereld voorgoed hebben veranderd'. Willy Van Paemel werd, zoals de meeste

Vlaamse en Nederlandse krijgsgevangenen snel 'gelost', en kon in bezet België aan het werk als patissier-kok. In Duitsland kampten intussen met een groot tekort aan arbeidskrachten, en in de bezette landen werden geschoolde en ongeschoolde mensen gelokt. Er werd voor geadverteerd. Werklozen zagen dat soms wel zitten, en in eerste instantie vooral diegenen die om zo te zeggen 'het regime wel genegen waren'. Maar de Duitse industrie had méér volk nodig dan wat zich spontaan smeed. In maart '42 kwam er in België de 'verplichte tewerkstelling'. De Duitsers waren actief op zoek, bijvoorbeeld op loonlijsten van bedrijven, naar die witte raven. Die kregen oproepingsbrieven, en als ze niet wilden gaan, doken ze onder. Bedrijven en overheden werkten hier maar met lange tanden aan mee, maar er was alvast één lijst waar de Duitsers zélf over beschikten: die van de voormalige Belgische krijgsgevangenen. Zo kwam de Feldkommandatur tot in Van Paemels keuken om hem 'aan te zetten' in Duitsland te gaan werken. Hij had kunnen onderduiken, maar de Feldgendarm had laten verstaan dat zijn familie dat zou mogen uitzweten. Dus Van Paemel vertrok.

Grootindustrie ontsnapt

Ergens tussen onder dwang en vrijwillig in, maar zeker toch wel 'opgevorderd'. De vrouwen die later hun mannen 'volkomen vrijwillig' zouden volgen naar een arbeidsplaats in Duitsland, hadden het vaak na de oorlog iets moeilijker om dat uit te leggen. Want zo deed ook Yvonne, Annie Van Paemels moeder. De meeste getuigenissen over Auschwitz komen van slachtoffers of beulen, dit boek brengt ook een andere categorie

van 'betrokken waarnemers' aan het woord, die niet echt aan de zijlijn stonden maar eerder bewogen in het parallelle universum van de tewerkgestelden "rond" Auschwitz, waar IG Farben samen met de SS het eigen concentratiekamp Buna-Monowitz uitbouwde. De ondertitel van het boek luidt immers 'De geschiedenis van Willy Van Paemel en IG Farben', en het is op conto van co-auteur Dirk Verhofstadt te schrijven dat het boek het persoonlijk verhaal optilt naar een helikopterperspectief over het lot van de in Duitsland tewerkgestelden, en dat het ook graaft in de 'innige samenwerking' van IG Farben met het naziregime. Daar vallen nog steeds belangrijke kanttekeningen te maken, stelt Dirk Verhofstadt, temeer daar de Duitse grootindustrie, samen met haar wetenschappers, na de oorlog zowat naadloos heeft kunnen voortwerken.

Terug 'thuis'

Van naadloos was nooit sprake voor de joodse teruggekeerden, zo blijkt uit de vele getuigenissen in 'U wordt door niemand verwacht – joden na kampen en onderduik' van Michal Citroen. De titel refereert naar een 'welkomstzinnetje' dat een teruggekeerde te horen kreeg van een gemeentelijke ambtenaar in het treinstation. De getuigen maken gewag van drie soorten welkom: géén onthaal, een kil onthaal of een vijandig onthaal. "Wat klaag je nou, je leeft toch nog, en WIJ hebben hier wel de hongerwinter gehad hoor", was blijkbaar een klassieker. Of wat te denken van de tandarts die van zijn vervanger als welkom kreeg: "Oh ben je terug? Ik heb ook altijd pech...". Ook de overheid toonde zich van haar beste kant: overlevenden die moesten bewijzen aan de belastingdienst dat ze

niets verdiend hadden in het kamp, die een boete kregen bovenop de vorderingen van achterstallige kadastrale heffingen, en ga zo maar door. Dan was er ook nog die goedbedoelde maar konteverkeerd uitdraaiende formele houding van de staat: na de Duitse 'apartheidswetten' zou er nooit nog een speciale behandeling voor joden komen. En laat precies dat nu doorslaggevend zijn geweest waarom de overlevers geen recht hadden op een uitkering: ze waren opeens en voortaan 'gewone' Nederlanders en immers kregen al die oerhollanders die gewoon thuis de bezetting en de hongerwinter doorstaan hadden toch ook niks? Alleen de verzetslui, dié kregen een uitkering, want die hadden gevochten voor hun land... Impliciterend dat de joden dat niet hadden gedaan maar zich hadden 'laten' wegvoeren. Krijg dat, alweer, bovenop je overlevers-schuldgevoel.

Over dit onthaal bij de terugkeer en alle moeilijkheden daarna werd decennialang gezwegen. Anne Frank werd aan de Nederlandse canon toegevoegd en verder moest iedereen maar vaart maken met z'n leven terug op orde te krijgen. Pas véél later, als die mensen na hun pensioenleeftijd in een gat van tijd vielen, greep het onverwerkte verleden hen bij de keel, en durfden ze ook de overheid en hun medeburgers wijzen op een totaal ontoereikend opvangbeleid. Het boek doet hetzelfde, het grijpt je bij de keel.

Volgens een paar hoofdstukken gewijd aan

België zou het hier iets beter verlopen zijn. De auteur schrijft dit toe aan een meer ambtelijke mentaliteit in Nederland en een minder slaafse attitude bij ons, die ook zou verklaren waarom er relatief gezien meer joden overleefden of terugkeerden in België.

Van Diets ideaal tot Benelux

Met 'Hoogmoed – Van Verdinaso tot Verzet' brengt Vincent Stuer ons een biografie van CVP-politicus Franz Van Dorpe, die onder meer burgemeester van Sint-Niklaas geweest is, en die mee aan de wieg stond van de Benelux. Op het eerste zicht een klassiek profiel van een van de kleinere Vlaamse politici. Maar...toch niet. Het geschetste verhaal

van het leven van Franz Van Dorpe verstoort klassieke aannemingen over de vooroorlogse, oorlogse en naoorlogse periode. Als jonge man was hij namelijk actief militant van het fascistische Verdinaso, dat geleid werd door Joris Van Severen. Militant mag je letterlijk nemen, aangezien het ging om een militie. De groot-nederlandse "diets" gedachte was een belangrijk streven. Echter, toen het Verdinaso dit ideaal bleek te willen loslaten voor een instap in het Duitse in plaats van dietsse verhaal, verloren een aantal militanten, waaronder Van Dorpe, hun oorspronkelijke vuur. Tegen dat de Duitse invasie er kwam, had hij al afstand genomen. Geïnspireerd door zijn broer, raakte hij zelfs actief in het verzet. En o ironie, in zijn latere politieke bestaan, was hij groot ijveraar voor de Benelux – toch nog een beetje dat groot-nederlandse dietsse verhaal. Het kan verkeren. Het is een verhaal dat zijn belang heeft omdat het, in de woorden van de auteur 'al te gemakkelijk tegenstrijdig lijkt, maar voor Van Dorpe in de tijd zelf perfect rechtlijnig en zelfs onvermijdelijk moet hebben geleken. Met alle mist en misvattingen van die jaren, de zelfoverschatting en de ontzuivering'. ■

Leeswijzer

Michal Citroen,
U wordt door
niemand
verwacht –
Joden na kampen
en onderduik,
Alfabet, Amsterdam,
2021, 446 blz.,
25,10 euro.

Annie Van Paemel
en Dirk Verhofstadt,
Chef-kok in IG
Auschwitz – De
geschiedenis
van Willy Van
Paemel en IG
Farben, Houtekiet,
Antwerpen, 2021,
319 blz., 24,99 euro.

Vincent Stuer,
Hoogmoed – Van
Verdinaso tot Verzet,
Borgerhoff & Lam-
berigts, Gent, 2021,
311 blz., 27,99 euro.

Op zijn Belgisch

Ondertussen zijn er sinds maart al aardig wat formateurs op pad gestuurd om een regering op de been te krijgen in Nederland. Het wordt zowaar een formatie “à la Belge”!

door Prof. Herman Matthijs
(VUB & UGent)

Eerst passeerde het duo Ollongren (D66) en Jorritsma (VVD). Na het uitlekken van de nota van de D66-minister over CDA'er Omtzigt, werden Van Ark (VVD) en Koolmees (D66) de ring in gestuurd. Maar ook dit liberaal duo bakte er niets van. Dan maar naar de vijfde partij van Nederland: de Pv/dA, die kregen zelfs twee formateurs met oudgediende Herman Tjeenk Willink en Hamer. Het was vooral de bedoeling om de sociaaldemocraten en groen/links aan boord te krijgen. Dat was ook de droom van D66-lijststrekster Kaag. Maar de VVD en het CDA vinden dat te links. Ondertussen zijn we zes maanden na de verkiezingen en het resultaat is noppens! De nieuwste formateur wordt de VVD'er Remkes.

En klap op de vuurpijl: de minister van Buitenlandse Zaken Sigrid Kaag stapte op na een motie van afkeuring in de Tweede Kamer. Kaag lag onder vuur voor de manier waarop de evacuatie uit Afghanistan was aangepakt.

Verdeeld landschap

De uitslag van maart '21 voor de Tweede Kamer was er vooral een van veel kleine partijen. Inderdaad, enkel één partij heeft meer dan 30 zetels en dat is de VVD (34 zetels). Dan vindt men nog een partij boven de 20 met D66 (24 zetels). De PVV van Wilders

staat op 17 en het CDA op 14 zetels. Als de rest heeft minder dan 10 zetels.

Aangezien een verderzetting van de huidige coalitie niet mogelijk is en de CU inruilen voor de groep Pv/dA met GL op een niet stuit van de VVD alsook het CDA lijkt een meerderheidskabinet niet meer mogelijk. Een minderheidskabinet van de VVD (34 zetels), D66 (24) en het CDA (14) geeft 72 op 150 in de Tweede Kamer. Dan wordt het onderhandelen met de vele kleine partijen om aan 76 te geraken. Alleen Nederland heeft ook geen traditie, laat staan ervaring met dergelijke minderheidskabinetten. Een kleiner kabinet wordt mathematisch erg moeilijk. Inderdaad, de twee liberale partijen (VVD en D66) geraken maar aan 58 zetels en dienen 18 zetels als steun te zoeken in de Tweede Kamer. De rechtliberale VVD met het CDA zijn goed voor 48 zetels en dat wordt helemaal onmogelijk. Dus de enige mogelijkheid is een coalitie van de VVD, D66 en het CDA. Als dat niet lukt, dan dient men zich terug te wenden tot de kiezers. Maar vele partijen staan op verlies! Dus het is geen evidentie om de Tweede Kamer te ontbinden voor nieuwe verkiezingen.

En nu?

Een groots probleem blijft de relatie Kaag versus Rutte. Een doorbraak zou misschien kunnen zijn dat beide partijen andere figuren naar voren duren. Maar dat is ook niet echt realistisch, want Mark Rutte is een mega stemmenkanon. Ook in de laatste peiling van begin september stijgt de VVD van 34 naar 39 zetels in de Tweede Kamer. Daar-

integen is het hoogtepunt van Kaag bereikt (van 24 naar 19/21 zetels). Een meer dan opmerkelijke situatie hebben de verkiezingen van maart jongstleden wel gegeven, met naast de vele kleine partijen een gouden en een zilveren medaille voor de beide liberale partijen. Tezamen hebben zij 58 zetels, maar er kan daar politiek niets mee gedaan worden door de slechte verhoudingen tussen de leidende personen.

In ieder geval blijft de uittrekkende coalitie van VVD, D66, CDA en de CU het land besturen met 77 zetels op 150. Alleen zijn de verhoudingen tussen deze partijen niet geweldig. Alleen de relatie VVD versus CDA alsook CDA versus de CU zijn goed te noemen. Bij een nieuwe stembusslag voor de Tweede Kamer blijft deze groep van vier dan maar de lopende zaken uitmaken. Het zal wel een unicum worden in de Nederlandse politieke geschiedenis dat een coalitie van twee verkiezingen geleden nog altijd het land blijft leiden!

Impasse

Hoe langer de impasse duurt in deze regeringsformatie, hoe sneller men bij het punt komt van nieuwe verkiezingen! Bij de laatste Tweede Kamerverkiezingen van maart 2021 kwamen er 78,7% der kiesgerechtigden opdagen! Wat een meer dan behoorlijk resultaat was voor een land zonder opkomstplicht en dat gaat stemmen op een werkdag. De onbeantwoorde vraag blijft: krijgt Nederland een nieuw (minderheids-)kabinet of trekken de Nederlandse kiezers terug naar de stembus? ■